

HOL VANNAK A TÖMEGSÍROK?

Motorbőgétéssel nyomták el a halálsikolyokat

Sajnos egyre kevesebb olyan tanúja van az 1944-es borzalmak időszakának, akik megmutathatnák, hol vannak az ártatlan áldozatok tetemei arra, hogy végre méltó nyughelyükre kerüljenek. Most induló sorozatunk célja felkutatni azokat a helyeket, amelyeken a szemtanúk vagy helytörténészek szerint a '44-es áldozatok jellelten tömegsírokban nyugszanak. Várjuk olvasóink segítségét. Akik tudnak segíteni, kérjük, hogy jelentkezzenek a 024/ 555-530-as telefonszámon, illetve a hetevege@magyarszo.com e-mail címen.

A térség összes helysége közül Újvidéken a legnehezebb meghatározni, hogy az 1944-es, 1945-ös megtorlások során hány embert öltek meg. A fegyveres partizánok – helyi ismeretekkel rendelkezők társaságában – itt is házról házra járvá gyűjtötték az embereket, gyakran közterületen, a többségben magyarok

kaszárnyáját jelölik meg. A telezsúfolt kaszárnyatermekből név szerint kiválasztott embereket, megkínozták, majd éjjel teherautókra rakták őket, és kivittek a vesztőhelyekre. Kínzás közben üres járatban túsírtatták a kamionok motorjait, hogy a környék lakói ne hallhassák a jajveszékelt, és a lövéseket. A

nagyhatalmak. Titóék tudták, hogy a magyarok kollektív háborús bűnössé nyilvánítására nem börtöntartás rá a nagyhatalmak, a vérengzésnek és a kollektív bosszúállásnak tehát nincs nemzetközi fedezete, minél gyorsabban túl akartak esni rajta.

A vesztőhely egyik része valahol a Duna–Tisza–Duna-csatorna korábbi torkolata és a híd közötti részen lehetett, nagyjából ott, ahol a mostani torkolat van. A másik rész a csatornatorkolaton túl, a mostani köölaj-finomító alatt volt, ezenkívül a később épült városi hőtelep környékén is végeztek ki embereket. Akkor ezt a részt Kátyi erdőként (a szerbek Rajina Šuma néven ismerték) emlegették, az agyonlőtteket a Kátyi út jobb és bal oldalán ásták el. Régebben a május elseji felvonulások után a tömeg ebben a tölgyesben ünnepelte a munka ünnepét.

A Futaki utcai katolikus temetőben minden évben megemlékeznek a '44-es, '45-ös vérengzésekről

lakta utcákban – így a Herékert és az Óváros negyedekben is – szöflötték át őket. A megállítottól megkérdezték, hogy mi a neve, és a választól függően vagy felerelték a kamionra, vagy nem. Újvidéken azonban sok magyar viselt szerb nevet, vagy fordítva, a többi nemzetiségiek is igencsak összekeveredtek, gyakran megtörtént, hogy nevük alapján a begyűjtöttek között voltak olyanok, akik nem voltak magyarok, őket később szabadon engedték. Az sem biztos, hogy az összes begyűjtött személyt likvidálták, a kivégzések csak a szelektálás után történtek.

felelőtlen vérengzés korlátlanul zajlott egészen december 1-jéig, ekkor egy szigorú rendelettel – hivatalosan – leállították ezeket. Morszort, Csúrógot és Zsablyát viszont csak ez után a rendelet után magyartalanították, tehát ez után a dátum után is folytatódott a megtorlás. Valószínűleg 1945. február 1-jéig, a katonai közigazgatás végéig eltartott a vérengzés.

Mataska Márton újságíró, a téma kutatója szerint – a fenti adatok is hallottak – Újvidékről csaknem ezer magyar embert vittek el kivégezni, számukat nehéz megállapítani azért is,

Mataska dossziékba gyűjtötte a vallomások, bizonyítékokat

A kivégzések óta tehát az egész környék földrajzi helyzete megváltozott, a csatornatorkolat nem ott van, ahol volt, nagy építkezések és talajmunkálatok folytak, az emberi maradványokból ma már valószínűleg semmi sem találnánk. A közelben épült ki a Belgrád–Újvidék autópálya, ez alatt is voltak sírok. Bizonyítatlanul, hogy szándékosan építettek át ezt a részt, bizonyos esetekben – mint például a Gusek–szállás környéki töltés építései – a talajfogatás, azaz a csontelintés és valószínűleg indokolt volt.

A tanúk arról meséltek, hogy a valamikori Gusek-tanya környékén is voltak kivégzések és tömegsírok, konkrét információk azonban nem maradtak fenn. Gusek szlovák ember volt, a mai Köves víkendtelepülésnél lévő tanyája környékén az árvízvédelmi töltés építése során 1965 és '71 között találtak csontokat, amelyek helyi újtartás és fedezet mellett összehaladtak, senki sem tudja, hogy hova vittek őket.

Azok közül, akiket a folyamórség kaszárnyájából vittek el teherautókra, sokat a Horgászszigeten lövöldöztek le, és ásták el, a Duna partján. Az ár később elmosta, elsodorta ezeket a sírokat is, tehát itt sem tudnánk most tömegsirt felárni.

Sokakat az OZNA (Népvédelmi Szervezet) valamelyik börtönében, például a mai Beljanski képtárban létesített parancsnokságán, vagy valamelyik városi kaszárnyában végeztek ki. Az OZNA

A valamikori Gusek-tanya mai tulajdonosai valószínűleg nem is sejtik, hogy mi zajlott le 65 évvel ezelőtt birtokukon

parancsnokságának pincéjében, és a folyamórség kaszárnyában is járt egy bizonyos ternerini Gyurka bácsi vízvezetéktervező. Ő nemrégiben halt meg, elmesélte, hogy az OZNA pincéjében egy vérellátott falú teremben dolgozott, a padlón pedig agyvelődarabokat és emberi testrészeket látott. Hasouló látványban volt része a folyamórség kaszárnyájában is. Egy másik tanú azt állította Keresztes Krizosztóm ferences rendi atyáról, az újvidéki ferences rend alapítójáról, hogy

volt a bíróságot és az ügyészt tapssal, hangos bekiabálásokkal és údrivalgással támogatniuk, a védelem ügyvédjét pedig lehurrogni, beléjük fojtani a szót. Azoknak a katonáknak és csendőrszetteknek a tetemet, akiket Újvidéken ítétek el és végeztek ki, valahol a városban temették el, de senki sem tudja, hogy hol. Néhanyn közüliük Zsablyán, az 1942-es nagy mérszálás színhelyén nyugszanak, főleg azok, akiket ez miatt a háborús bűncselekmény miatt találtak bűnösnek.

A Futaki utcai katolikus temetőben Papp Ferenc szervezett első alkalommal megemlékezést 1990-ben, akkor a temető hátsó részében, azaz a katonatemetőben egy hatalmas szemétdomb díszelgett, mellette a közeli iskola diákjai rögtönöztek sportpályát, és a környéken élő polgárok kerteszkedtek. Eltakarították a szemetet, azóta minden évben itt emlékeznek meg a '44, '45-ös vérengzésekről. Ez a temetőrészt korábban I. világháborús katonatemető volt, az Osztrák–Magyar Monarchia katonáit temették ide, nemzetiségre való tekintet nélkül. A szemét alól előkapart síremlékek azt bizonyítják, hogy voltak közöttük szerbek, horvátok, németek, osztrákok, örmények és mások is. A szemét alól került elő az a csonka turulsozbor is, amely régebben a temető egyik díszemele volt, most az emlékmű részét képezi. A megemlékezést azért tartják a katonatemetőben, mert Újvidéken ma már egyetlen '44, '45-ös tömegsír helyét sem lehet pontosan beazonosítani, a megtorlás áldozatai közül azonban egy sem nyugszik itt. Az újvidéki megemlékezéseken mostanig sok intézmény képviseltette magát, így a városi önkormányzat és a tartományi kormány is. A Szerb Pravoszlav Egyház azonban soha nem reagált a szervezők meghívására.

a Futaki utcai kaszárnyában lelta halálát, ugyanis a csuháját állítólag ennek a lakatájának az egyik alagsori helyiségében találták meg.

Mataska szerint indokolt lenne – Draža Mihailović esetéhez hasonlóan – újraindítani, vagy legalábbis felülvizsgálni a kivégzett magyar, háborús bűnök

A Futaki utcai katolikus temetőben minden évben megemlékeznek a '44-es, '45-ös vérengzésekről

A bírósági eljárások a megtorlások idején pont fordítva történtek, mint ahogy azt a jogrendszer diktálja; miután kivégeztek valakit, fordított sorrendben utólag eljárást indítottak, rábizonyították, hogy bűnös, majd halálra ítélték. Vagyonát pedig elkobozták. A háború utáni bírósági eljárásokat a nép jelenlétében tartották, belépőjegyeket osztottak, megszervezték a hallgatóságot, azok számára, akik megjelentek, kötelező

miatt elítelt emberek bírósági pereit. Ha a rehabilitáció nem is történne meg minden esetben, de a dolgokat, helyükre kellene tenni", úgy mint ahogy Draža csetnik vezér ügyét helyére tették. Ha már az '60 maradványait keressük, akkor miért ne keressünk meg Deák Leó csontjait, aki a két háború között is az egyik legkiemelkedőbb polgári politikus vezetője volt az itteni magyaroknak?

■ SZELI Balázs

Helyreigazítás

Múlt heti számunk Hétvége mellékletének ezen az oldalán cikket közöltünk az 1944-es törökkanizsai áldozatokról. A szerző a cikk forrásaként a www.huncom.com – a vajdasági magyarok elleni szerb vérengzések ártatlan áldozatainak emléklapját jelölte meg, ahol nincsen feltüntetve, hogy a szöveg forrása eredeti szerzője a Magyar Szó volt újságírója, Mataska Márton, aki már 1991-ben a megtorlás napjai című könyvében foglalkozott e témával. Az, hogy a forrás megjelölésekor nem Mataska Márton neve és műve szerepel, szerkesztésből, kimondottan a szerző és a Hétvége melléklet szerkesztőjének a mulasztása. A mulasztás miatt elnézést kérünk Mataska Mártontól és a Magyar Szó olvasóitól.